

**EUSKO
IKASKUNTZA**
Asmoz ta Jakitez

1918-2018

EUSKO IKASKUNTZAREN MENDEURRENAREN AURREAN, 1918-2018

1 918an, Lehen Mundu Gerra bukatu eta berehala kontinentea berregituratu zenean, Europako nazionalitateen errealitatea nahitaez baztertu ezinezko kontu bihurtu zen. Euskal lurraldeetan ere, zeinak historikoki elkarren arteko lotura material eta espiritualak, sozial eta kulturalak baitzituzten, autonomiaren beharrak ere indar handia hartu zuen.

Aldi berean, gure gizarteak, XIX. mendez geroztik garapen ekonomiko handia bizi izan baitzuen, gabezia handiak zituen hezkuntza eta kultura gaietan. Izan ere, Euskal Herria zen Estatuko eskualde guztietatik unibertsitate publiko edota erakunde ofizialik ez zuen bakarra. Alegia, herri honek ez zuen bere hizkuntza eta identitatea babestuko zituen instituziorik.

Bi gai hauek, Autonomia politikoarena eta Euskal Unibertsitatearena, hain zuzen ere, urte horietan antolatutako zenbait ekimenen erdigunean egon ziren. Honela, ekimen hauek guztiek bat egin zuten Arabako, Gipuzkoako, Nafarroako eta Bizkaiko Foru Aldundiek batera antolatutako foro handi batean: 1918an Oñatin ospatu zen Eusko Ikaskuntzaren Kongresuan, hain justu. Kongresu horretara gonbidatuak izan ziren “Herrialdearen nortasunaren zaharberritzearen eta kultura areagotzearen alde” lan egiten zuten pertsonak. Modu honetan, gure historia modernoan giltzarria izan zen aroari hasiera eman zitzaion, euskal lurraldeen egituraketa sozial, politiko eta kulturala osatzen lagundu zuena. Zailtasunak eta gorabeherak izanda ere, egituraketa hau garatzen joan zen, Gerra Zibila hasi zen arte.

Kongresuan egindako lanei jarraipena emateko asmoz, lau Foru Aldundiek Eusko Ikaskuntza sortu zuten. Lurralde mugak gainditu, modu bateratzaile batean lan egin eta kulturaren pizkundearen gidari izango zen erakunde zabal eta irekia. Intransigentzetatik eta banderetatik haratago, Eusko Ikaskuntzak ezinbesteko eta beharrezko zen proiektu horren inguruan lurralde guztietako eta ideologia politiko ezberdinetako pertsonak biltzea lortu zuen.

Lehenbiziko aro horretan Eusko Ikaskuntzak, besteak beste, zientziarekin, historiarekin, artearekin, ordenamendu juridikoarekin eta gorabehera sozio-ekonomikoekin lotutako kezken gaineko Kongresu eta Bilkurak antolatu zituen;

Euskaltzaindia sortzen lagundu zuen; Ikastolen probintziarteko koordinatzaile bezala jardun zuen, irakasleen formakuntza bultzatu zuen eta lehenbiziko euskarazko eskola-liburuak editatu zituen; hainbeste amestutako Euskal Unibertsitatea sortzeko lanak ere gidatu zituen eta, proiektu hori burutu bitartean, hutsune hori, ikerkuntza, formakuntza eta dibulgazioa bultzatuz bete zuen bere Sail Zientifikoen bitartez. Eta ezin daiteke ahaztu, noski, gure historiako lehenbiziko Euskal Herriko proiektu autonomikoa bultzatu zuela 1931ean, “Eusko Ikaskuntzaren Estatutua” deitzen zena.

Gerra Zibila bukatutakoan, Eusko Ikaskuntzaren jarduera erabat debekatu zen Hegoaldean. Hala ere, hori ez zen oztopo izan Biarritz eta Baiona-Uztaritzeko Kongresuak antolatzen. Bi Kongresu horiek erbestean zeuden euskal intelektuaren gogoeta kolektiborako lagungarri izan ziren, batez ere, gure kulturarentzako biziki zailak ziren garai ilun haietan.

1978. urtean bere biziberritzea onartu zenetik, Eusko Ikaskuntzak bere egiteko gero eta zabalago eta hedatuagoa etengabe garatu du, bere lehendakari Jose Migel Barandiaranek eskatutakoari erantzuna emanez: “Izan dadila Eusko Ikaskuntza euskal ikerketa eta ikasketen gunea, hemengo eta munduko euskalari guztien batasun eta elkartze tokia”.

Bere eguneroko jarduerekin orokorki, eta antolatu dituen Kongresuekin bereziki, Eusko Ikaskuntzak bide eta mami eman die euskal gizartearen jakin-nahiei, helburu bikoitz bati erantzuten diola horrela: batetik, gure nortasun kulturala sendotu du eta, bestetik, erronka sozial nagusiak ikuskera prospektibo batekin aztertu ditu.

Eusko Ikaskuntzak funtsezko bi ezaugarri ditu. Lehenbizi, bere ezartze territoriala: Euskaltzaindiarekin batera, Euskal Herri mailan ofizialki onartuta dagoen erakunde bakarra da. Gainera, zuzeneko harremana du euskal Administrazio guztiarekin. Bigarrenik, euskaldun, euskalari eta euskaltzale guztiak batzeko gaitasuna du, sentsibilitateak, ideologiak eta lurraldeak gaindituz. Izan ere, zientziarekin, kulturarekin, berrikuntzarekin eta aurrerapen kolektiboarekin lotutako konpromiso partekatua da Eusko Ikaskuntzaren inguruan lan egiten dutenak batzen dituen.

Mendeurrenaren urtea hastear dagoela, erakunde honen sortzaileak garen lau Foru Aldundiak –Nafarroako Gobernuak, eta Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako Foru Aldundiak– Eusko Ikaskuntzarekiko gure konpromezua berresten dugu, bera baita ezagutza sortzen laguntzen duen eta egungo erronka nagusiei erantzuna ematen saiatzen den gizarte zibilaren adierazle bizi eta akuilatzailea. ‘Asmoz ta Jakitez’, bere

lemak, duela ehun urtetik bere burua gainditzea helburu duen eta bokazioz kultura unibertsalari irekita dagoen erakunde honen bizitzeko zergatia bikain adierazten du.

Hori dela eta, Eusko Ikaskuntza zoriondu nahi dugu, eta bere egitekoa babestu, bere lana gaur egun duela ehun urte bezain garrantzitsua delako Euskal Herria etorkizunaren aurrean toki aurreratu batean kokatu nahi badugu.

ANTE EL CENTENARIO DE EUSKO IKASKUNTZA-SOCIEDAD DE ESTUDIOS VASCOS, 1918-2018

En 1918, con la reconfiguración del mapa continental al término de la Primera Guerra Mundial, la realidad de las nacionalidades europeas volvió a revelarse como insoslayable. También en los territorios vasco-peninsulares, históricamente unidos entre sí por lazos materiales y espirituales, sociales y culturales, el anhelo de autonomía recobró fuerza.

Al mismo tiempo, nuestra sociedad, que desde finales del siglo XIX experimentó un importante desarrollo económico, acusaba graves carencias en materia educativa y cultural. Vasconia-Euskal Herria era la única de entre todas las regiones del Estado que no poseía universidad pública ni instituciones oficiales que velasen por su lengua e identidad.

Autonomía política y Universidad Vasca estarán en el centro de una serie de iniciativas que confluyeron en un gran foro organizado conjuntamente por las Diputaciones de Álava, Guipúzcoa, Navarra y Vizcaya: el Congreso de Estudios Vascos, celebrado en septiembre de 1918 en Oñati. A él fueron convocados cuantos trabajaban por «la restauración de la personalidad del País y por la intensificación de la cultura como condición indispensable para la consecución de aquel fin». Se abrirá así un periodo clave de nuestra Historia moderna en orden a la vertebración social, política y cultural de los territorios vascos que, no sin vaivenes y dificultades, iría profundizándose hasta el estallido de la Guerra Civil en 1936.

Para dar continuidad a los trabajos del Congreso, estas cuatro Diputaciones se unieron para constituir Eusko Ikaskuntza como entidad supraterritorial, unificadora y directriz del renacimiento cultural. Rompiendo con intransigencias y banderías seculares, la Sociedad de Estudios Vascos atrajo a personas de todos los territorios y de prácticamente todas las ideologías en torno a un proyecto tan esencial como ambicioso.

Durante la primera etapa, Eusko Ikaskuntza organizó Congresos y Asambleas en torno a preocupaciones relacionadas con las ciencias, la historia, las artes, las cuestiones económico-sociales o el ordenamiento administrativo, entre otros temas; acompañó al nacimiento de Euskaltzaindia-Academia de la Lengua Vasca; actuó como coordinadora interprovincial de ikastolas, fomentó la formación de profesorado vernáculo y editó los primeros textos escolares en euskera; lideró las gestiones en favor de la tan deseada Universidad Vasca y, en espera, llenó ese vacío promoviendo la investigación, la formación y la divulgación a través de sus Secciones Científicas. Sin

olvidar el primer proyecto autonómico vasco-navarro de nuestra historia, el denominado 'Estatuto de Estudios Vascos', del año 1931.

Tras la Guerra Civil sus actividades fueron prohibidas en territorio peninsular, pero ello no fue obstáculo para la celebración de sendos Congresos en Biarritz y Bayona-Ustaritz, que permitieron la reflexión colectiva por parte de la intelectualidad en el exilio en momentos tan dramáticos para nuestra cultura.

Desde que en septiembre de 1978 se aprobara su revitalización, Eusko Ikaskuntza ha desarrollado de forma ininterrumpida una labor cada vez más amplia y de mayor alcance, llevando así a efecto lo que entonces demandara su Presidente, José Miguel de Barandiarán: «Que nuestra Sociedad sea centro de investigaciones y de estudios vascos, centro de unión o convergencia de todos los vascólogos de aquí y de todo el mundo».

Con sus actividades en general y con sus Congresos de Estudios Vascos en particular, Eusko Ikaskuntza ha dado cauce y sustancia a las inquietudes de la sociedad orientándolas hacia el doble objetivo de, por un lado, consolidar nuestra personalidad cultural y, por otro, abordar con visión prospectiva algunos de los principales retos sociales.

Eusko Ikaskuntza posee dos cualidades primordiales. Primero, su implantación territorial: junto con Euskaltzaindia, es la única entidad oficialmente reconocida en todo el ámbito de Vasconia-Euskal Herria y con interlocución en todas sus Administraciones. La segunda cualidad es su excepcional naturaleza aglutinadora de, vascólogos y vascófilos de todas las sensibilidades, ideologías y territorios unidos por un compromiso compartido con la ciencia y la cultura, con la innovación y el progreso colectivo. En este sentido, no es exagerado decir que se trata de un fenómeno irrepetible, de imposible reproducción en las circunstancias actuales.

A punto de iniciarse el año del centenario, las cuatro instituciones fundadoras —Gobierno Foral de Navarra, Diputación Foral de Araba, Diputación Foral de Bizkaia y Diputación Foral de Gipuzkoa— renovamos nuestro compromiso con Eusko Ikaskuntza como expresión viva y estimulante de la sociedad civil que trabaja por la generación de conocimiento y por la comprensión y respuesta a los desafíos de nuestro tiempo. Su lema 'Asmoz ta Jakitez', por el pensamiento y el saber, sintetiza el ejemplar aliento de superación que desde hace un siglo nos transmite esta entidad vocacionalmente abierta a la cultura universal desde el valor de lo propio y sustantivo.

Por todo ello, felicitamos a Eusko Ikaskuntza-Sociedad de Estudios Vascos y la respaldamos en su esfuerzo, hoy en día tan necesario como hace un siglo, por situar a Vasconia-Euskal Herria en posición avanzada ante el futuro.

CENTENAIRE D'EUSKO IKASKUNTZA-SOCIÉTÉ DES ÉTUDES BASQUES- 1918-2018

En 1918, avec la redistribution des frontières continentales à l'issue de la Première Guerre Mondiale, la réalité des nationalités européennes s'est de nouveau imposée. Dans les territoires vasco-péninsulaires, historiquement unis par des liens matériels et spirituels, sociaux et culturels, le désir d'autonomie fut ravivé.

Dans le même temps, la société basque, qui depuis la fin du XIXe siècle connaissait un fort développement économique, présentait de graves carences dans les domaines de l'éducation et de la culture. En effet, la Vasconia-Euskal Herria (Pays basque) était la seule région de l'État dépourvue d'université publique et d'institutions officielles veillant sur sa langue et sur son identité.

Autonomie politique et université basque sont ainsi au centre d'une série d'initiatives confluant en un grand forum organisé conjointement par les députations d'Alava, de Guipuzcoa, de Navarre et de Bizkaye : le Congrès des Études Basques, organisé en septembre 1918 à Oñati. Tous ceux et toutes celles qui travaillaient « à la restauration de la personnalité du pays et à l'intensification de la culture comme condition indispensable à l'obtention de cet objectif » y furent conviés. C'est une période clé de notre Histoire moderne qui s'ouvrait, une période d'articulation sociale, politique et culturelle des territoires basques, laquelle, non sans de nombreux obstacles et des hauts et bas, allait être approfondie jusqu'à la Guerre Civile en 1936.

Pour pérenniser les travaux du congrès, les quatre députations se sont rassemblées pour constituer Eusko Ikaskuntza, une entité supraterritoriale, unificatrice et motrice du renouveau culturel. Brisant les intransigeances et les factions séculaires, la Société des Études Basques a su regrouper des personnes issues de tous les territoires et de pratiquement toutes les idéologies autour d'un projet essentiel mais non moins ambitieux.

Au cours de sa première étape, Eusko Ikaskuntza a organisé des congrès et des assemblées autour de sujets liés aux sciences, à l'histoire, aux arts, aux aspects économiques et sociaux ou à l'organisation administrative, entre autres. La Société a accompagné la naissance d'Euskaltzaindia-Académie de la Langue Basque, elle a assumé le rôle de coordination interprovinciale des *ikastolas*, elle a impulsé la formation d'enseignants vernaculaires et a édité les premiers livres scolaires en langue basque. Elle a pris la tête des démarches visant à créer l'Université Basque, tant attendue... et, dans l'intervalle, elle a comblé le vide existant en promouvant la recherche, la formation et la divulgation par le biais de ses sections scientifiques. Sans oublier le premier projet d'autonomie basco-navarraise de l'histoire du pays, intitulé « Statut des Études Basques », en 1931.

Après la Guerre Civile, elle a vu ses activités interdites en territoire péninsulaire, ce qui ne l'a pas empêchée d'organiser deux congrès à Biarritz et à Bayonne-Ustaritz, pour permettre une réflexion collective des intellectuels exilés, à une période aussi dramatique pour la culture basque.

Depuis l'approbation de sa revitalisation en 1978, Eusko Ikaskuntza s'est employée à élargir sans relâche la portée de son travail, en faisant réalité ce que demandait son président d'alors, José Miguel de Barandiaran : « Que notre Société soit un centre de recherches et d'études basques, un centre d'union ou de convergence de tous les bascologues d'ici et du monde entier. »

Grâce à ses activités en général et à ses congrès d'études basques en particulier, Eusko Ikaskuntza a su canaliser et relayer les préoccupations de la société basque, en les orientant vers un double objectif : d'une part, consolider la personnalité culturelle basque et, de l'autre, appréhender dans une démarche prospective certains des principaux défis sociaux.

Eusko Ikaskuntza présente deux qualités primordiales. En premier lieu, son implantation territoriale : aux côtés d'Euskaltzaindia, c'est la seule entité jouissant d'une reconnaissance officielle dans l'ensemble du Pays basque (Vasconia-Euskal Herria) et ayant des contacts avec toutes ses administrations. En second lieu, elle fait preuve d'une capacité exceptionnelle de regroupement des bascologues et bascophiles de tous bords, sensibilités, idéologies et territoires, unis par un engagement partagé envers la science et la culture, envers l'innovation et le progrès collectif. Ainsi, il n'est pas trop fort d'affirmer qu'il s'agit d'un phénomène unique, impossible à reproduire dans les circonstances actuelles.

À l'aube de cette année du centenaire, les quatre institutions fondatrices, le Gouvernement Foral de Navarre, la Députation Forale d'Araba, la Députation Forale de Bizkaia et la Députation Forale de Gipuzkoa, renouvellent leur engagement envers Eusko Ikaskuntza, véritable expression vivante et stimulante de la société civile et qui s'attache à la création du savoir comme à comprendre et à relever les défis de notre époque. Sa devise « Asmoz ta jakitez » (pour la pensée et le savoir) résume parfaitement l'élan de dépassement transmis depuis un siècle par cet organisme dont la vocation est une ouverture sur la culture universelle à partir des valeurs locales et substantielles.

C'est pourquoi nous adressons nos félicitations à Eusko Ikaskuntza-Société des Études Basques et nous renouvelons notre soutien à son travail, aussi nécessaire aujourd'hui qu'il l'était voici cent ans. Il s'agit en effet de positionner le Pays basque (Vasconia-Euskal Herria) aux premières places pour l'avenir.

Eusko Ikaskuntzaren Mendeurrenaren aurrean, erakunde honen sortzaileak garen lau Foru Aldundiek —Nafarroako Gobernuak, eta Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako Foru Aldundiek— Eusko Ikaskuntzarekiko gure konpromezua berresten dugu Adierazpen Instituzional honen bitartez.

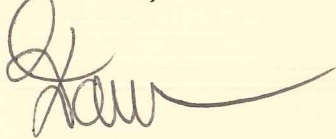
Bilbon, 2018ko martxoaren 14ean,

Ante el Centenario de Eusko Ikaskuntza- Sociedad de Estudios Vascos, las cuatro instituciones fundadoras —Gobierno Foral de Navarra, Diputación Foral de Araba, Diputación Foral de Bizkaia y Diputación Foral de Gipuzkoa— renovamos nuestro compromiso con Eusko Ikaskuntza mediante la presente Declaración institucional.

En Bilbao, a 14 de marzo de 2018,

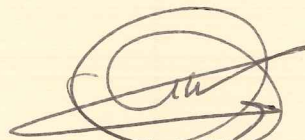
A l'occasion du Centenaire d'Eusko Ikaskuntza-Société d'Études Basques les quatre institutions fondatrices, le Gouvernement Foral de Navarre, la Députation Forale d'Araba, la Députation Forale de Bizkaia et la Députation Forale de Gipuzkoa, nous renouvelons notre engagement envers Eusko Ikaskuntza à travers cette Déclaration institutionnelle.

À Bilbao, le 14 mars 2018,

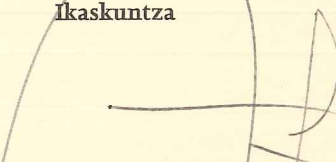
Iñaki Dorronsoro

Eusko Ikaskuntzaren Lehendakaria / Presidente
de Eusko Ikaskuntza / Président d'Eusko
Ikaskuntza

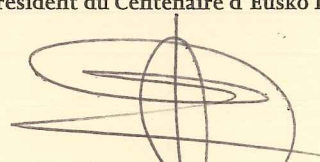
Xabier Alkorta

Eusko Ikaskuntzaren Mendeurrenaren Lehendakaria/
Presidente del Centenario de Eusko Ikaskuntza /
Président du Centenaire d'Eusko Ikaskuntza

Unai Remeteria

Bizkaiko Ahaldu Nagusia / Diputado Foral de
Bizkaia / Député Général de Bizkaia

Ramiro González

Arabako Ahaldu Nagusia / Diputado Foral de
Álava / Député Général d'Alava

Markel Olano

Gipuzkoako Ahaldu Nagusia / Diputado Foral
de Gipuzkoa / Député Général Gipuzkoa

Ana Ollo

Herritarrekiko eta Erakundeekiko Harremanetako
Kontseilaria / Consejera de Relaciones Ciudadanas e
Institucionales / Conseillère des Relations
Citoyens et Institutionnelles

100

**EUSKO
IKASKUNTZA**
Asmoz ta Jakitez